

จิตวิทยามนุษนิยม

ความหมาย

จิตวิทยามนุษนิยม (Humanistic psychology) หมายถึง จิตวิทยาที่เกี่ยวกับศึกษาของบุคคล จิตวิทยาแขนงนี้เน้นส่วนรวม อารมณ์ และลักษณะเฉพาะของบุคคล มุ่งศึกษาและเน้นความสำคัญของคุณค่าของแต่ละบุคคล

ที่มาและสาระของจิตวิทยามนุษนิยม

จิตวิทยามนุษนิยม ถูกนำเข้ามารวมอยู่ในจิตวิทยาของอเมริกาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยวิลเลียม เจมส์ (William James) และ จี สแตนเลย์ ฮอลล์ (G. Stanley Hall) ซึ่งบุคคลทั้งสองกล่าวว่า จิตวิทยาควรจะช่วยให้ส่วนรวม อารมณ์ และการมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของคนคงอยู่โดยไม่มีผู้ใดทำอันตรายได้ คำกล่าวนี้ได้รับการเน้นความสำคัญอีกครั้งในปี ค.ศ.1930-1939 โดยนักทฤษฎีบุคลิกภาพ เช่น โกลด์สไตน์ (Goldstein) อัลพอร์ต (Allport) และมาสโลว์ (Maslow) แต่คำว่า Humanistic Psychology หรือ จิตวิทยามนุษนิยม ซึ่งเป็นคำเฉพาะนี้ ไม่ได้รับการยอมรับอย่างชื่นชมนัก จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1958 อย่างไรก็ตามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พัฒนาการของจิตวิทยามนุษนิยมก็ดำเนินก้าวหน้าตลอดมา

ในปี ค.ศ.1962 มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับจิตวิทยามนุษนิยมเกิดขึ้นในอเมริกา โดยมีการตั้งสมาคมจิตวิทยามนุษนิยม และพิมพ์วารสารจิตวิทยามนุษนิยมฉบับแรก ความเคลื่อนไหวของจิตวิทยาสาขานี้ เกิดจากปฏิกิริยาต่อต้านจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมและจิตวิเคราะห์ที่แพร่หลายอยู่ในขณะนั้น ซึ่งมีได้ให้ความสำคัญแก่คำนิยม ความรู้สึก ความหวังในอนาคต การเลือกสรร และความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล แต่เน้นพฤติกรรมที่ผิดปกติโดยมิได้กล่าวถึงวิถีแห่งพัฒนาการของบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุที่จิตวิทยามนุษนิยมเกิดขึ้นเป็นแนวทางที่ 3 และต่อต้านแนวทัศน์สาระสำคัญ 2 แนวทัศน์ดังกล่าว มาสโลว์ (Maslow) จึงให้ชื่อว่า “พลังที่ 3” (A third force)

จิตวิทยามนุษนิยมแตกต่างจากจิตวิทยาสาขาอื่น เช่น จิตวิทยา สรีระและจิตวิทยาอุปถัมภ์ เนื่องจากไม่มีเรื่องเฉพาะสาขามากนัก แต่ก็มีเนื้อหาสาระสำคัญอยู่หลายอย่างที่สามารถนำไปใช้ในแขนงวิชาเฉพาะต่าง ๆ ของวิชาจิตวิทยาทุกสาขา โดยเฉพาะทางด้านจิตบำบัด ทฤษฎีบุคลิกภาพ และการวิจัยเชิงทดลอง ความเชื่อที่สำคัญของนักจิตวิทยามนุษนิยม ปรากฏอยู่ในเอกสารของสมาคมจิตวิทยามนุษนิยมแห่งอเมริกา ดังนี้

1. ศูนย์กลางของความสนใจอยู่ที่บุคคลผู้ได้รับประสบการณ์ การศึกษามนุษย์จึงควรพึงเล็งไปที่ประสบการณ์
 2. เน้นคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเด่นของมนุษย์ เช่น การเลือกสรร การสร้างสรรค์ การให้คุณค่า การบรรลุแห่งตน มิใช่เน้นถึงมนุษย์ในลักษณะที่เป็นเครื่องจักร
 3. การเลือกปัญหาเพื่อศึกษา และวิธีศึกษาให้คำนึงถึงการมีความหมาย มิใช่คำนึงถึงความเป็นวัตถุวิสัย จนถึงความสำคัญ หรือความเหมาะสมของปัญหา และวิธีศึกษา
 4. ความสนใจสูงสุดอยู่ที่คุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ และสนใจในการพัฒนาศึกษาซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน แนวความคิดนี้จะเน้นตัวบุคคลตามที่เขาค้นพบตัวเอง และความสัมพันธ์กับผู้อื่นและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม
- ในปัจจุบันจิตวิทยามนุษนิยม ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญมากแนวคิดหนึ่ง โดยมีปรัชญาวิธีการวิจัย และการนำไปประยุกต์ ซึ่งมีลักษณะของตนเองโดยเฉพาะ

หลักการสำคัญของจิตวิทยามนุษนิยม

จิตวิทยามนุษนิยมมีจุดเน้น หรือหลักการสำคัญ 5 ประการ และจุดเน้นหรือหลักการทั้งห้านี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังต่อไปนี้

างจิตวิทยา
งานเกี่ยว
ือการเข้าใจ
พฤติกรรม
นั้น
วรรณคดี

pts,

ic

ional

ch.

ar,

๑. **ความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องของประสบการณ์**
 ส่วนตัว จุดสำคัญ คือ ประสบการณ์ในจิตสำนึก (conscious experience) ตามความคิดของนักจิตวิทยามนุษยนิยม ประสบการณ์นี้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นพื้นฐานในการศึกษามนุษย์ คำอธิบายตามหลักทฤษฎีและพฤติกรรมที่ปรากฏออกมายังมีความสำคัญรองลงมาจากตัวประสบการณ์ และความหมายของประสบการณ์ต่อผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์นั้น ๆ นักจิตวิทยามนุษยนิยมในระยะต่อมาได้คงความสำคัญของความคิดที่ว่า ประสบการณ์ในจิตสำนึกนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ บุคคลแต่ละคนมีสิทธิ์ในเรื่องความรู้สึกละที่สนะเฉพาะของตน ซึ่งผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ อย่างไรก็ตามความเคารพต่อความเชื่อของแต่ละบุคคลนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับไปถึงเรื่องทางศีลธรรมหรือสติปัญญา จิตวิทยามนุษยนิยมพยายามที่จะแยกความเป็นจริงออกจากทัศนคติและประสบการณ์ของบุคคลผู้เผชิญกับความเป็นจริงนั้น รากฐานของจิตวิทยามนุษยนิยมอยู่ที่ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ตามที่บุคคลรับรู้ (phenomenology) อันเป็นความคิดเชิงปรัชญาอย่างหนึ่ง ซึ่งนักปรัชญาชาวยุโรป คือ เอ็ดมันด์ มุสเซอร์ (Edmund Musserl) คิดขึ้นเมื่อปลายศตวรรษที่ผ่านมา

แม้จิตวิทยามนุษยนิยมจะเน้นความรู้สึกส่วนบุคคล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ในสาขาวิชาอื่น โดยแท้จริงแล้วจิตวิทยามนุษยนิยมพยายามที่จะสร้างวิทยาศาสตร์แห่งประสบการณ์บุคคล (a science of human experience) กล่าวคือได้ยื่นหยัดที่จะมีส่วนอยู่ในจิตวิทยาเช่นเดียวกับในปรัชญา

การที่ถือว่าจิตสำนึก (consciousness) เป็นศูนย์กลางของความสนใจนี้ นักจิตวิทยามนุษยนิยมจึงมีจุดยืนแตกต่างจากนักพฤติกรรมศาสตร์อื่น ๆ ซึ่งพยายามเลี่ยงจากความสนใจในเรื่องประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นเฉย ๆ แต่จะพิจารณาคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติหรือลักษณะของจิตสำนึกในแง่ที่อยู่เหนือขอบข่ายความสนใจของนักวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีใครสามารถรับรู้ประสบการณ์ส่วนบุคคลตามที่ปรากฏต่อตัวบุคคลได้นอกจากตัวผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์นั้นเพียงผู้เดียว

ความสนใจของนักจิตวิทยามนุษยนิยมในประสบการณ์ของบุคคลนี้ นำเขาเข้าไปสู่จุดยืนของนักจิตวิเคราะห์ซึ่งสนใจชีวิตส่วนตัวของคนเช่นกัน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกละอย่างไรก็ดี ฟรอยด์ และศิษย์ของฟรอยด์ พิจารณาว่า ประสบการณ์ในจิตสำนึกเป็นเหตุการณ์สำคัญลำดับรอง ซึ่งเกิดจากแรงขับที่อยู่ใต้สำนึกหรือซ่อนเร้นอยู่ แต่นักจิตวิทยามนุษยนิยมไม่เหมือนกับนักจิตวิเคราะห์ในแง่ที่เขาเชื่อว่า ประสบการณ์ในจิตสำนึกเป็นเรื่องสิทธิของบุคคล ซึ่งไม่ต้องการคำอธิบายหรือการวิเคราะห์ต่อไป จิตสำนึกเป็นเหตุในตัวของมันเอง และไม่ได้เป็นผลของเหตุอื่นดังที่นักจิตวิเคราะห์มักสับสนคือ จิตวิทยามนุษยนิยมจึงได้ชื่อว่าเป็นวิชาที่มีจุดเน้นในการมีเป้าหมายและแนวโน้มของบุคคลในการมุ่งสู่การเจริญเติบโตทางจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลรู้จักตนเองได้อย่างแท้จริงในที่สุด

๒. **จิตวิทยามนุษยนิยมเน้นส่วนรวมและศักดิ์ศรีของบุคคล** ในระยะแรกของการพัฒนาทฤษฎีบุคลิกภาพและการรับรู้ จะมีการเน้นในลักษณะรวม (holistic emphasis) กล่าวคือ **นักจิตวิทยาโครงสร้าง (structuralism)** ของวุนท์ (Wundt) และทิชเนอร์ (Titchener) ให้ความสำคัญต่อเนื้อโดยนักจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt) ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการรับรู้ในลักษณะที่ว่า ส่วนรวมที่มีผลวัดนั้นมากกว่าผลรวมของส่วนย่อยทั้งหมด (Koffka, 1935)

เคิต โกลด์สไตน์ (Kurt Goldstein, 1935) ผู้ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากทฤษฎีการรับรู้เกสตัลท์ ได้ประยุกต์ข้อสังเกตนี้ในเรื่องบุคลิกภาพและแรงจูงใจ โดยสรุปว่า แรงจูงใจเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์ คือ การนำไปสู่เอกภาพ และความเป็นส่วนรวม (wholeness) ความคิดที่คล้าย ๆ กันนี้จะอยู่ในงานของนักทฤษฎีบุคลิกภาพ ที่มีแนวโน้มไปทางมนุษยนิยม ซึ่งได้แก่ กอร์ดอน อัลพอร์ต (Gordon Allport) อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) และ คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) นักทฤษฎีคนสำคัญเหล่านี้เห็นว่าการต่อสู้เพื่อเอกภาพซึ่งได้รับการเน้นเป็นครั้งแรกโดยโกลด์สไตน์

นั้น เป็น
 แสงหาก
 บุคคลพ
 คอบสนอ
 เป็นตัวขอ
 จะเห็นได้
 กับจิตวิเค
 กา
 เฉพาะที่
 มนุษย์ อ
 เอกภาพที่
 มนุษยนิย
 มกัลละเล
 ของคน
 ๓.
 จำกัดที่เร
 ยั่งยืน
 ความเป็น
 ที่สุดในชี
 ในตัวเอง
 กาย
 ที่จะเป็น
 ที่เขาได้
 ที่สำคัญ
 คำถามนี้
 วิชาจิตวิ
 ไค ๆ กับ
 อย่างมาก
 มีชีวิตอยู่
 เห็นว่าสำ
 ที่มีเพียง
 การได้ต่อ
 สภาพการ
 ข้อ
 นิยมมีต่อ
 วิเคราะห์

นั้น เป็นความต้องการอย่างแรงกล้าของมนุษย์ซึ่งจะ
แสวงหาการบรรลุตน ซึ่งหมายความถึงกระบวนการที่
บุคคลพยายามที่จะแสวงหาศักยภาพที่ยังไม่ได้รับการ
ตอบสนองของคน พยายามเพื่อให้บรรลุจุดที่เขาสามารถ
เป็นตัวของเขาได้อย่างเต็มที่หรือเป็นตัวของตัวเองสมบูรณ์
จะเห็นได้ว่าจิตวิทยาามนุษยนิยมมีความคิดคล้ายคลึง
กับจิตวิเคราะห์มากกว่ากับพฤติกรรมนิยม

การเน้นของจิตวิทยาามนุษยนิยมในปัจจุบัน โดย
เฉพาะที่เกิดจากการเคลื่อนไหวในด้านศักยภาพของ
มนุษย์ อยู่ที่การให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่ความเป็น
เอกภาพที่สำคัญของจิตใจและร่างกายมนุษย์ นักจิตวิทยา
ามนุษยนิยมมีความห่วงใยอย่างจริงจังว่านักจิตวิทยา
มักละเลยความสำคัญของประสบการณ์ทางร่างกาย
ของคน

๓. แม้จิตวิทยาามนุษยนิยมจะยอมรับว่ามีขีด
จำกัดที่เห็นชัดเจนในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ก็
ยังยืนยันว่ามนุษย์ต้องการรักษาความเป็นอิสระและ
ความเป็นตัวของตัวเอง กล่าวคือ บุคคลทั่วไปอย่างน้อย
ที่สุดในชีวิตได้พยายามที่จะขจัดหรือลดขีดจำกัดต่าง ๆ
ในตัวเองให้น้อยลง และเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง

คำถามที่ว่า มนุษย์ถูกควบคุมโดยความต้องการ
ที่จะเป็นอิสระ หรือชีวิตมนุษย์ถูกลิขิตร่วมกันโดยสิ่ง
ที่เขาได้รับมาแต่กำเนิด และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม
ที่สำคัญซึ่งเขาได้รับขณะที่กำลังพัฒนาอยู่ในขั้นต่าง ๆ
คำถามนี้มักได้รับคำตอบที่สับสนตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของ
วิชาจิตวิทยา นักจิตวิทยาามนุษยนิยมไม่ได้มีข้อโต้แย้ง
ใด ๆ กับข้อเท็จจริงที่ว่า บุคคลแต่ละคนจะได้รับอิทธิพล
อย่างมากจากพันธุกรรม และขีดจำกัดต่าง ๆ ของการ
มีชีวิตอยู่ อย่างไรก็ตามสิ่งที่นักจิตวิทยาามนุษยนิยม
เห็นว่าสำคัญ ก็คือ มนุษย์อาจจะใช้ความเป็นอิสระ
ที่มีเพียงเล็กน้อย (thin margin of freedom) ไปใน
การโต้ตอบหรือพยายามกระทำอย่างไม่ว่างไม่ว่างหรือ
สภาพการณ์ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ของชีวิต

ข้อวิจารณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่นักจิตวิทยาามนุษย-
นิยมมีต่อจิตวิทยาสมัยปัจจุบัน ก็คือ ความคิดของจิต-
วิเคราะห์และพฤติกรรมนิยมในเรื่องธรรมชาติของ

มนุษย์และโมเดลที่สร้างขึ้น เพิ่มความโดดเด่นและความ
ความไร้อำนาจให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกวันนี้ซึ่งมีเพิ่มมา
ขึ้นทุกปี นักจิตวิทยาสลัดที่เน้นความคิดในพฤติกรรม
นิยมมักจะให้ภาพของมนุษย์ในลักษณะที่ขาดชีวิตชีวา
เป็นเพียงผู้รับคำสั่งให้ปฏิบัติตาม และมีลักษณะเป็น
เครื่องจักร ซึ่งอาจนำไปสู่ความเป็นโรคจิตโรคประสาท
ได้ นักจิตวิทยาามนุษยนิยมจะไม่เห็นด้วยกับแนวคิด
และลักษณะการอธิบายภาพของมนุษย์เช่นนั้น วัตถุประสงค์
สำคัญของนักจิตวิทยาามนุษยนิยม คือ การ-
สร้างทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทาง
ด้านการสร้างสรรค์ด้วยการศึกษาพฤติกรรมที่สังคม
ปรารถนา และที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาไปได้ไกลที่สุด
ตามความสามารถที่แท้จริงของเขา

๔. จิตวิทยาามนุษยนิยมให้ความสำคัญยิ่งแก่
ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น นักจิตวิทยาามนุษยนิยมมีความ
เห็นที่หนักแน่นจริงจังในเรื่องประสบการณ์ในจิตสำนึก
ที่บุคคลมีอยู่ และเห็นว่าไม่สมควรที่ใครจะลดความ
สำคัญลงให้เป็นเพียงแรงกระตุ้นหรือแรงขับเคลื่อนที่จิต-
วิเคราะห์กระทำ หรือให้เป็นแค่เพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ต่อเนื่องกันโดยปราศจากเหตุสำคัญดังที่พฤติกรรม
กระทำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ปรัชญาการณสำคัญ เช่น
การสร้างสรรค และความรักเชิงภราดรภาพ จึงเป็นสิ่งที่
เกิดขึ้นได้จริงและไม่ควรถูกพิจารณาว่าเป็นการแสดงออก
เนื่องจากแรงขับทางเพศ หรือเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็น
สภาวะเริ่มต้นของความต้องการที่จะให้ความพอใจได้รับ
การตอบสนองเท่านั้น นักจิตวิทยาามนุษยนิยมพิจารณา
ว่าเรื่องของจิตไร้สำนึก (unconscious mind) เป็น
เรื่องที่ไม่มีประโยชน์หรือควรที่จะเกี่ยวข้องมากนัก
เพราะโดยธรรมชาติแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่มีทางทราบได้
โดยตรง ทั้งความคิดเกี่ยวกับจิตไร้สำนึกนี้ยังอาจเป็น
อุปสรรคต่อบุคคลในการสร้างความเป็นตัวของตัวเอง
ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการกระทำ และอาจขัดต่อ
ส่วนรวมของบุคคล (wholeness) อย่างไรก็ตามจิต-
วิทยาามนุษยนิยมก็ยังตระหนักในความสำคัญของความคิด
ที่มีค่าของฟรอยด์ในเรื่องจิตไร้สำนึก ซึ่งช่วยให้เกิด
ความเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ส่วนที่ถูกปิดบัง โดยเฉพาะ
ความรู้สึกลัวหวาดเกรงต่อสิ่งที่ไม่รู้และความตาย

น.ประสา-
คดีวิเคราะห์
บางส่วนที่
และศิษย์
สำนึกเป็น
ขั้นที่อยู่ได้
มไม่เหมือน
การณใน
รคำอธิบาย
ในตัวของ
คดีวิเคราะห์
าเป็นวิชา
เองบุคคล
ะช่วยให้

ะศักดิ์ศรี
บุคลิกภาพ
(holistic
ism)
r) ได้รับ
(Gestalt)
ในลักษณะ
งส่วนย่อย

) ผู้ได้รับ
อลท์ ได้
แรงงใจ
องมนุษย์
holeness)
ักทฤษฎี
ซึ่ง ได้แก่
มาสโลว์
ส (Carl
การต่อผู้
ลด์สไตน์

๕. จิตวิทยามนุษยนิยมเชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ไม่อาจให้คำนิยามที่สมบูรณ์ได้ ความคิดนี้สอดคล้องกับรากฐานความคิดทางลัทธิอัตถิภาวนิยม (existentialism) เพราะถ้าจะตัดสินให้คำนิยามแก่ธรรมชาติของมนุษย์ โดยดูแต่เพียงจากสิ่งที่บุคคลกระทำอยู่ และสิ่งที่เขาเป็น แทนที่จะพิจารณาจากคุณค่าและสาระสำคัญของการเป็นมนุษย์ของบุคคลแล้ว ก็จะไม่มีความได้พบความสามารถของบุคคลอย่างสมบูรณ์

โดยหลักการทางจิตวิทยามนุษยนิยม มนุษย์จะอยู่ในกระบวนการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต หลักการดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสวงหาของมนุษย์ที่จะไปให้ถึงสภาพการบรรลุตน หรือศักยภาพแห่งตน และสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวในด้านการศึกษาของบุคคล ทักษะหรือความคิดเช่นนี้จึงทำทลายข้อสังเกตในแนวคิดของ فروยด์ที่ว่า มนุษย์มีลักษณะถอยหลังกลับและเป็นอินทรีย์ที่พยายามลดแต่ความเครียด อีกทั้งยังแสวงหาวิธีตอบสนองความต้องการในรูปแบบที่คนไข้เมื่อยังเป็นเด็ก และด้วยวิธีที่บางครั้งก็ป่าเถื่อนล้าหลัง(primitive) ในทางจิตวิทยามนุษยนิยมจะมีการย้ำความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกรณีเหตุผลกับการมีอารมณ์ โดยเฉพาะเมื่อบุคคลอยู่ในประสบการณ์ที่สำคัญ ตัวบุคคลนั้นเองจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาตนเอง

วิธีการศึกษาในจิตวิทยามนุษยนิยม

นักจิตวิทยามนุษยนิยม มักศึกษาพฤติกรรมของบุคคลเป็นรายกรณี โดยใช้วิธีอธิบายเหตุการณ์หรือบุคคลเฉพาะราย (idiographic approach) ตรงข้ามกับวิธีศึกษาโดยอาศัยกฎทั่วไปหรืออิงเกณฑ์ (nomothetic approach) ซึ่งนักจิตวิทยากลุ่มอื่น เช่น จิตวิเคราะห์ และพฤติกรรมนิยมมักใช้กัน แม้ขณะนี้นักจิตวิทยามนุษยนิยมสนใจศึกษาความแตกต่างในกลุ่ม เขาก็จะเลือกศึกษาบุคคลเป็นรายกรณีเพียง ๑-๒ คนที่ไม่เข้ากับลักษณะส่วนใหญ่ของกลุ่ม

ลักษณะวิธีการศึกษาของนักจิตวิทยากลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นว่ามีความสนใจในลักษณะเฉพาะของคน

ด้วยการรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสังเกตบุคคล และจากการพินิจภายใน (introspection from inside) นักจิตวิทยามนุษยนิยมไม่เห็นด้วยกับวิธีศึกษาโดยใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นวัตถุวิสัยเพียงวิธีเดียวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ เพราะวิธีการเช่นนั้นมักละเลยส่วนสำคัญ ๆ ของบุคลิกภาพ เช่น ความหวัง ความรู้สึก ความกลัว และความใฝ่ฝันของตัวบุคคล ผู้ได้รับประสบการณ์ นักจิตวิทยามนุษยนิยมจะใช้ข้อมูลจากการรายงานของตัวบุคคล และความรู้สึกประทับใจหรือความรู้สึกอื่น ซึ่งดูเหมือนจะไร้เหตุผลหรือเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ที่จริงมักแสดงถึงตัวตนภายในที่แท้จริงของบุคคล

ทัศนคติของนักจิตวิทยามนุษยนิยมในเรื่องแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่กล่าวมานี้ มีอิทธิพลต่อวิธีการตรวจสอบทฤษฎีจิตวิทยามนุษยนิยม ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมจะทดสอบสมมุติฐานด้วยการทดลองหรือการศึกษาภาคสนาม ในขณะที่นักจิตวิทยามนุษยนิยมใช้ความรู้สึกของคนและหลักครรภวิทยา มากกว่าข้อมูลอย่างอื่นที่เป็นวัตถุวิสัยมาพิสูจน์ทฤษฎี ส่วนใหญ่จะพอใจเมื่อข้อมูลนั้นมีความหมาย และคนรู้สึกว่าการกระทำนั้นถูกต้อง นักจิตวิทยามนุษยนิยมจะไม่ห่วงใยความแม่นยำถูกต้องของวิธีการศึกษามากนัก แต่จะมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า โดยธรรมชาติ มีความสามารถในการนำตนเองและมีความรู้สึกต้องการเป็นอิสระมาแต่กำเนิด วิธีการใดก็ตามที่จะติดตามศึกษาและสามารถดึงเอาลักษณะตามธรรมชาติเหล่านี้ของบุคคลมาเป็นข้อมูลเพื่ออธิบายได้ ก็ถือว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสม เช่น การใช้ประสบการณ์กลุ่มเล็กให้สมาชิกได้มีโอกาสสัมผัสและแสดงความรู้สึกต่อผู้อื่นออกมาโดยตรง เป็นวิธีหนึ่งในการดึงศักยภาพของบุคคลออกมาเพื่อพัฒนาต่อไป

ประโยชน์ของจิตวิทยามนุษยนิยม

ประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ นักจิตวิทยามนุษยนิยมบางคน เช่น มาสโลว์ (Maslow) เห็นว่ากรรมพันธุ์มีอิทธิพลมากในการพัฒนาบุคลิกภาพ โครงสร้างทางพันธุศาสตร์จะเป็นตัวกำหนด

ลักษณะเฉพาะ
ความสนใจ
กำหนดว่า
เพียงใด จี
มาแต่กำเนิด
สำคัญของ
เป็นการค้น
อิริคสัน (E
นักจิต
เยาวชนจะ
ทางสังคม
ตาม แต่ขอ
การ
อยู่ในวัย
ทารกโดย
จะทำได้
ผู้ใหญ่ควร
แต่ควรจัด
และตัดสิน
เด็กจะรู้สึก
จิตวิทยาม
ของเด็กนั้น
จึงควรจัด
แบ่งบานมา
ตามธรรม
ประโยชน์
มีผู้
จิตวิทยา
ในชั้นเรีย
นำเสนอ
๑. ใ
ความพึง
กำลังเรียน
ในลักษณะ
สิทธิภาพ
แก่ผู้เรียน

ลักษณะเฉพาะของเด็กว่าจะมีความสามารถพิเศษหรือความสนใจอย่างไร ซึ่งสิ่งแวดล้อมจะมีบทบาทในการกำหนดว่าลักษณะเฉพาะนี้จะเกิดขึ้นจริง ได้มากน้อยเพียงใด จึงคล้ายกับว่ามนุษย์แต่ละคนมีความเหมาะสมมาแต่กำเนิดที่จะแสดงบทบาทของตนโดยเฉพาะ ภาระสำคัญของเด็กในวัยเด็กตอนปลายและในวัยรุ่น จึงเป็นการค้นให้พบว่าบทบาทที่เหมาะสมของคน หรือที่อีริกสัน (Erikson) เรียกว่า เอกลักษณะคืออะไร

นักจิตวิทยามนุษยนิยมสมัยปัจจุบันมีความเชื่อว่าเยาวชนจะค้นพบตนจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนความเจริญเติบโต โอนอ่อนผ่อนตาม แฉงขณะเดียวกันมีความเป็นจริง

การโอนอ่อนผ่อนตามนั้นมีความหมายว่าเมื่อเด็กอยู่ในวัยทารกพ่อแม่ควรตอบสนองความต้องการของทารกโดยตรง ทำให้เกิดความคับข้องใจน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่เมื่อเด็กมีกำลังและประสบการณ์มากขึ้นผู้ใหญ่ควรจะหยุดตอบสนองความต้องการแก่เด็กโดยตรง แต่ควรจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กตอบสนองความต้องการและตัดสินใจเลือกแนวทางต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพราะเด็กจะรู้สึกดีกว่าใคร ๆ ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตน นักจิตวิทยามนุษยนิยมเชื่อว่าสัญชาตญาณตามธรรมชาติของเด็กนั้นเป็นไปในทางที่ดีและควรทำตาม ดังนั้นจึงควรจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ส่วนดีของเด็กมีโอกาสเบ่งบานมากกว่าที่จะสะกดกั้นมิให้เด็กระบายลักษณะตามธรรมชาติของตนออกมา

ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

มีผู้รวบรวมการวิจารณ์เกี่ยวกับหลักการทางจิตวิทยามนุษยนิยมที่อาจนำมาใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียน (Shaffer, 1978, pp.95 – 123) ไว้อย่างน้อยสามประการและพอสรุปได้ดังนี้

๑. แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการเรียนรู้ควรอยู่ที่ความพึงพอใจและความกระตือรือร้นขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียนอยู่ มากกว่าที่จะมุ่งไปที่อนาคต การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจะทำให้เกิดผลการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ช่วยชดเชย สิ่งที่ยากและสถานภาพที่มั่นคงแก่ผู้เรียน

๒. ในการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมหรือบริบท (context) ที่มีต่อผู้เรียน โดยเฉพาะความรู้สึกและแรงตั้งใจของผู้เรียน มิใช่มุ่งสอนแต่สาระเนื้อหาทางพุทธิพิสัยเท่านั้น

๓. บทบาทของครู หรือผู้สอนจะมีความหมายที่สุด เมื่อครูแสดงบทบาทเป็นผู้เร่งปฏิกิริยา (catalytic) เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และไม่ใช่เป็นผู้ทรงอำนาจ

นอกจากหลักการต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อมีการสำรวจสภาพการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา ในที่ซึ่งนักทฤษฎีและผู้ปฏิบัติได้นำหลักการอภิปรายกลุ่มโดยมีการตั้งประเด็นปัญหานั้นช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียน และรู้จักใช้เวลาในห้องเรียนให้เกิดประโยชน์ขึ้น ในวิธีการนี้ผู้เรียนได้รับอนุญาตให้อภิปรายเมื่อเขาต้องการ เบนออกจากหัวเรื่องได้บ้าง และสามารถแสดงความรู้สึกที่เขาคิดว่าเป็นอุปสรรคต่อการเรียนได้ ครูผู้สอนมีส่วนในการวางโครงสร้างการสอนพอสมควร ส่วนวิธีการซึ่งให้เด็กมีอิสระในการรับผิดชอบด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นตัวครู ก็จะต้องให้ทั้งเด็กและครูลงมือร่วมกันในเรื่องการใช้เวลาเสียก่อน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดซึ่งใช้หลักการของจิตวิทยามนุษยนิยม คือ รูปแบบการศึกษาของซัมเมอร์ฮิลล์(Summerhill) ซึ่งอาศัยหลักการสำคัญของนักจิตวิทยามนุษยวิทยาในการจัดการศึกษาทั้งหมดของโรงเรียน จุดเน้นสำคัญอยู่ที่ความเป็นอิสระเสรี กฎระเบียบและนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียนถูกกำหนดในที่ประชุมซึ่งนักเรียนมีสิทธิในการออกเสียงเท่ากับผู้บริหาร เด็กคนใดต้องการหยุดเรียนก็สามารถทำได้ เป็นที่เชื่อว่าด้วยการจัดการศึกษาของซัมเมอร์ฮิลล์ในลักษณะนี้ ความต้องการของผู้เรียนที่จู้จี้จุกจิกว่าคนมีคุณค่าจะได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามมีข้อวิจารณ์ทั้งทางบวกและทางลบต่อรูปแบบการจัดการศึกษาเช่นนี้อยู่เสมอ

การเรียนรู้เพื่อทำให้นักคนบรรลุตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นี้ มาสโลว์เรียกว่า "การเรียนรู้ภายใน" มาสโลว์กล่าวว่าในการเรียนรู้แบบนี้ แทนที่โรงเรียนจะเน้นเนื้อหาวิชา ควรช่วยให้เด็กมองเข้าไปในตน ซึ่งเมื่อรู้จัก

กล และ inside) ษาโดยใช้ ย์เพียงวิธี ะวิธีการ ภาพ เช่น ฝ่ฝืนของ นุษยนิยม ความรู้สึก ไร้เหตุผล แสดงถึง

เรื่องแหล่ง ่กล่าวมานี้ นุษยนิยม ด้ด้วยการ จิตวิทยา ารกวิทยา ันท์ทฤษฎี และคน ิยมจะไม่ ามากนัก ด้มีคุณค่า เองและ ธีการใด ลักษณะ อธิบาย ประสบ- ละแสดง ึ่งในการ

ภาพ มาสโลว์ ารพัฒนา ากำหนด

ตนเองแล้วก็มีค่านิยมเกิดขึ้น และแสวงหาความเป็น
คนตามธรรมชาติ มาสโลว์เสนอแนะว่าวิชาเด่นว่า คนตรี
และศิลปะ ควรเป็นแกนของแผนการเรียนเพื่อให้เด็ก
ค้นพบเอกลักษณ์ที่แท้จริงของตน โดยควรเรียนเด่นร่า
เป็นอย่างแรก เพราะเป็นสิ่งที่ง่ายที่สุดสำหรับเด็กก่อน
วัยเรียน ส่วนวิชาคณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มนุษยวิทยา
และวิทยาศาสตร์กายภาพ ก็มีส่วนช่วยให้เด็กบรรลุ
ศักยภาพแห่งตนด้วยเช่นกัน

สรุปว่าการนำหลักการทางจิตวิทยามนุษยนิยม
ไปใช้ในการศึกษานั้น สามารถกระทำได้และมีคุณค่า

ยังอยู่ในตัวเอง ควบไคที่นั่นก็การศึกษาที่มีความสำนึกใน
คุณค่าของมนุษย์ที่อยู่ในตัวเด็ก หรือผู้เรียนอย่างแท้จริง
แล้ว ความคิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นย่อมมีอันรายน้อกว่า
การเสแสร้งว่ามีกรยอมรับคุณค่าและศักยภาพของ
บุคคลเพื่อประโยชน์ของคนมากกว่าของตัวผู้เรียน ผู้
ที่จะนำหลักจิตวิทยามนุษยนิยมไปประยุกต์ใช้จึงควร
จะต้องสำรวจตนเองให้แน่ใจก่อน ว่าคนเข้าใจว่าคุณค่า
และศักยภาพของมนุษย์ตามความหมายที่แท้จริงดังที่
อธิบายไว้ข้างต้น

จรรยา สุวรรณทัต

บรรณานุกรม

- American Psychological Association. Ethical Principles in the Conduct of Research with Human Participants. 1973.
- Goldstein, K. Human Nature in the Light of Psychopathology. Cambridge : Harvard University Press, 1940.
- Hart, H. Summerhill : For and Against. New York : Hart Publishing Company, 1970.
- Heidegger, M. Being and time. New York : Harper and Row, 1962.
- Koffka, K. Principles of Gestalt Psychology. New York : Harcourt, Brace and Company, 1935.
- Shaffer, John B. P. Humanistic Psychology. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1978.
- Thomas, R. Murray. Comparing Theories of Child Development. Belmont, California : Wadsworth Publishing Company, Inc. 1979.

